

Д. С. Махновський,
Старший науковий співробітник
Центру досліджень інтелектуальної власності
та передачі технологій НАН України

УДК:334.752

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОВЕДЕННЯ ПРИКЛАДНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗРОБОК

У статті досліджуються проблеми законодавчого регулювання проведення спільних наукових досліджень та розробок бюджетними науковими установами і підприємствами та подальшої комерціалізації результатів спільних розробок, розглянуті проекти законодавчих актів, які вносять зміни та доповнення до такого регулювання, а також запропоновані напрями вдосконалення такого регулювання.

Ключові слова: закон, договір, спільна діяльність, виконання науково-дослідних робіт, прикладні наукові дослідження, комерціалізація результатів спільних розробок.

Партнерство між державними науковими установами, університетами та підприємствами з проведення прикладних досліджень та спільної комерціалізації розробок в інтересах підприємств, реалізації проектів трансферу технологій та інноваційних проектів є одним із провідних механізмів сучасної інноваційної системи ЄС, США та інших країн. Це дозволяє, наприклад, в ЄС, залучати на 1 євро бюджетних витрат на дослідження та інновації від 2 до 3 євро коштів приватних підприємств [8].

Дослідженням договору про спільну діяльність присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема О. Є. Блажівської, Ю. А. Дмитрієвої, В. М. Коссака, О. А. Підпригори, О. Є. Сімсон, Є. О. Харитонova та багатьох інших. Але слід зазначити, що об'єктом досліджень була переважно спільна діяльність, що

здійснюється на основі об'єднання вкладів учасників і договір простого товариства. Метою дослідження є аналіз законодавчого регулювання спільної діяльності, що відбувається без об'єднання вкладів учасників.

Однією з форм партнерства між державними науковими установами, університетами та підприємствами є здійснення спільної діяльності з проведення прикладних досліджень та спільної комерціалізації розробок, при виконанні інноваційних проектів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів на національному рівні або міжнародними організаціями, що здійснюється шляхом укладання договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів або з об'єднанням вкладів.

Цивільним кодексом Української РСР 1964 р., що діяв до 01.01.2004 р., було

передбачено сумісну діяльність у визначеній сфері — капітальне будівництво та спільне використання збудованих об'єктів (глава 38 «Сумісна діяльність»). За договором про сумісну діяльність сторони зобов'язуються сумісно діяти для досягнення спільної господарської мети, у сфері капітального будівництва та подальшого спільного використання збудованих об'єктів. Громадяни укладали договір про сумісну діяльність лише для задоволення своїх особистих побутових потреб. Договори про сумісну діяльність між громадянами і соціалістичними організаціями не допускалися.

У прийнятому 16 січня 2003 р. ЦК України главу щодо здійснення спільної діяльності було прийнято у новій редакції. Відповідно до ст. 1130 за договором про спільну діяльність сторони (учасники¹) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить закону. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників [1]. Зазначені зміни у законодавстві дозволили науковим установам та господарюючим суб'єктам здійснювати спільну діяльність, зокрема щодо комерціалізації результатів розробок, винаходів та інших об'єктів промислової власності шляхом укладення договорів про спільну діяльність без об'єднання вкладів, а також створення спільних підприємств, у формі простих товариств, на підставі договорів про спільну діяльність з об'єднанням вкладів.

Проте у 2012 р. Кабінетом Міністрів України постановою № 296 від 11.04.12 було затверджено порядок укладення договорів про спільну діяльність державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 відсотків (далі — Порядок). Вказаний Порядок фактично унеможливив використання договорів про спільну діяльність для

здійснення спільної комерціалізації результатів розробок науковими установами та господарюючими суб'єктами.

Так, Порядком передбачено, що наукова установа, яка має намір укласти договір про спільну діяльність (незалежно від того, чи укладається договір про спільну діяльність без об'єднання вкладів або договір про спільну діяльність з об'єднанням вкладів), подає Національній або галузевій академії наук України звернення щодо погодження укладення договору, яке повинно відповідати вимогам, визначеним Порядком. Національна або галузева академія наук України готує протягом місяця за погодженням з Мінекономрозвитку, Мінфіном, Фондом державного майна та Мін'юстом відповідний проект рішення Кабінету Міністрів України. Узгоджений проект рішення щодо погодження укладення договору разом із додатками Національна або галузева академія наук України подає в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України [4].

Наведений вище Порядок унеможливив швидке та ефективне укладання договорів про спільну діяльність та призвів до незастосування такої форми взаємовідносин між науковими установами та підприємствами при організації спільного проведення наукових досліджень та комерціалізації їх результатів. Вказане значною мірою ускладнило здійснення державно-приватного партнерства та співробітництва між науковими установами та суб'єктами підприємництва.

До проблем здійснення державно-приватного партнерства та співробітництва між науковими установами та суб'єктами підприємництва було привернуто увагу під час парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави», що відбулися 2 липня 2014 р. [3]. Так, у Рекомендаціях до парламентських слухань зазначалась необхідність запровадити за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності програми проведення прикладних до-

¹ Аналіз змісту ст.1144 ЦК України вказує на те, що учасниками договору про спільну діяльність можуть виступати як юридичні, так і фізичні особи.

сліджень, конструкторсько-технологічних та дослідно-конструкторських робіт, трансферу технологій за участі наукових установ та вищих навчальних закладів, представників промисловості на засадах спільного фінансування робіт за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів підприємств.

З метою виконання Рекомендацій парламентських слухань Міністерством освіти і науки України 15.04.2015 р. було створено робочу групу з розробки нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність», до якої ввійшли фахівці НАН України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, НАПрН України, Державної служби інтелектуальної власності України тощо. Результатом роботи робочої групи став проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» [7], який містив розділ VII «Публічно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності». У проекті було надано визначення публічно-приватного партнерства у сфері інноваційної діяльності та визначені засади публічно-приватного партнерства в сфері інноваційної діяльності, форми публічно-приватного партнерства, фінансові відносини у публічно-приватному партнерстві, а також порядок укладення рамкового договору на реалізацію інноваційного проекту та істотні умови рамкового договору на реалізацію інноваційного проекту. Проектом було передбачено дві основні форми реалізації публічно-приватного партнерства в сфері інноваційної діяльності — інституціональна та договірна.

Інституціональна форма передбачала заснування публічним і приватним партнерами юридичної особи у порядку та в організаційно-правовій формі, встановленому чинними законодавчими актами України, також зазначалось, що публічно-приватне партнерство може набувати організаційної форми господарських об'єднань (об'єднань підприємств).

Реалізацію публічно-приватного партнерства в договірній формі пропонувалося здійснювати шляхом укладення

рамкового договору на виконання інноваційного проекту у письмовій формі в порядку, встановленому цим Законом (п. 4 ст. 287). Тобто пропонувалося здійснювати публічно-приватне партнерство в сфері інноваційної діяльності у договірній формі шляхом укладання двох договорів: рамкового договору та основного договору на реалізацію інноваційного проекту, з жорстким дотриманням порядку погодження цих договорів з органом, до сфери управління якого належить публічний партнер. Також рамковий договір передбачав об'єднання вкладів партнерів без створення юридичної особи, що звужувало та ускладнювало здійснення публічно-приватного партнерства. Слід зазначити, що Порядок погодження договорів містив невизначеності щодо переліку документів, а окремі статті мали внутрішні суперечності.

Тому на стадії погодження проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» НАН України було запропоновано доопрацювати частину VII «Публічно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності» проекту Закону з метою приведення положень щодо договорів про спільну діяльність у відповідність до законодавства та практики ЄС та забезпечення ефективності їх укладання. В зауваженнях зазначалось, що законодавство та практика укладання договорів в ЄС, зокрема: не передбачають об'єднання вкладів сторін договору; визначають, що кожна зі сторін фінансує свою діяльність за рахунок власних коштів або коштів, отриманих від державних установ, фондів, коштів партнера; здійснення робіт за договором визначається відповідним планом робіт; сторона договору несе відповідальність, як правило, в межах прийнятих зобов'язань щодо його виконання.

У рамках підготовки Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти слухань з питання «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та шляхи вирішення» Міністерством освіти і науки було надано матеріали до слухань, що містили проекти законів України «Про

підтримку та розвиток інноваційної діяльності», «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)», «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо стимулювання інновацій)». Так, у проекті Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», що був представлений на слуханнях, до розділу VIII «Публічно-приватне партнерства у сфері інноваційної діяльності» були внесені наступні зміни:

— виключено поняття Рамкового договору на реалізацію інноваційного проекту при договірній формі здійснення державно-приватного партнерства та порядку його укладання;

— державно-приватне партнерство у договірній формі здійснюється шляхом укладання договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів або укладанням договору про спільну діяльність з об'єднанням вкладів;

— визначено окремі порядки укладання договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів та договору про спільну діяльність з об'єднанням вкладів. Так, укладення договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів здійснюється публічними партнерами без застосування конкурсних засад визначення приватного партнера, а також без застосування процедури погодження з органами державної влади та місцевого самоврядування, якщо такий договір не вимагає передачі, відчуження, надання у заставу або оренду майнових комплексів, що належать до основних фондів публічних партнерів;

— умови спільного фінансування, визначені у ст. 35 проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», були доповнені умовами, які повинні узгодити сторони договору про спільну діяльність з об'єднанням вкладів (п. 6 ст. 356).

У Рекомендаціях слухань, що відбулись 15 червня 2016 р., рекомендувалося Кабінету Міністрів України: внести до 1 вересня 2016 р. на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про підтримку та розвиток інновацій-

ної діяльності», передбачивши, зокрема, спрощення ведення спільної діяльності державних вищих навчальних закладів та наукових установ та суб'єктів господарювання приватної форми власності, приведення положень щодо договорів про спільну діяльність у відповідність до законодавства та практики Європейського Союзу.

Зауважимо, що зазначений проект Закону вже близько двох років розглядається міністерствами.

Також 26.09.2016 р. відбулася нарада у Прем'єр-міністра України В. Б. Гройсмана з питання «Про реформування наукової сфери, розвиток академічної науки» (далі — Нарада). У протоколі Наради зазначалося: «МОН, Фонду державного майна за участю Національної академії наук, національних галузевих академій наук опрацювати питання щодо спрощення процедури провадження спільної діяльності державними вищими навчальними закладами та науковими установами і суб'єктами господарювання приватної форми власності, приведення положень щодо договорів про спільну діяльність у відповідність до законодавства та практики ЄС, а також стосовно створення вищими навчальними закладами та науковими установами підприємств, що провадять інноваційну діяльність, та внести відповідні пропозиції». Відповідно до результатів Наради НАН України були направлені до МОН України Пропозиції щодо внесення змін до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. № 296, із заміною розповсюдження цього Порядку — лише на договори про спільну діяльність з об'єднанням вкладів учасників.

Проте станом на червень 2018 р. відповідні зміни до Порядку Кабінетом Міністрів України не були внесені.

Висновки. Законодавство України, за яким здійснюється регулювання спільної діяльності наукових установ та вищих навчальних закладів щодо проведення прикладних наукових досліджень та комерціалізації результатів розробок спільно з суб'єктами господарювання, не

відповідає законодавству та практиці ЄС та унеможливує застосування інституту спільної діяльності при комерціалізації результатів досліджень, що отримуються установами винаходів та інших об'єктів промислової власності науковими установами бюджетної сфери України. У зв'язку з зазначеним актуальним є: внесення змін до Закону України «Про управління об'єктами державної власності» з визначенням, що при здійсненні спільної діяльності без об'єднання вкладів для виконання науково-технічних та інноваційних проектів бюджетними установами не здійснюється узгодження укладання договорів

про спільну діяльність з органами державної влади; внесення змін до Порядку укладання державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 відсотків, договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.12 № 296, з визначенням, що зазначений порядок розповсюджується лише на укладання договорів про спільну діяльність з об'єднанням вкладів.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. // Відомості Верховної Ради 1966. № 46. ст. 284. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України., 2003. №№ 40—44. ст. 356. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» (11 лютого 2015 р.). URL: <http://kno.rada.gov.ua/>.
4. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти: «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та шляхи вирішення» (15 червня 2016 р.). URL: <http://kno.rada.gov.ua>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку укладання державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 відсотків, договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном» від 11.04.12 р. № 296. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
6. Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності». URL: <http://kno.rada.gov.ua>.
7. Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності». URL: <http://mon.gov.ua>.
8. Regulation (EU) № 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 — the Framework Programme for Research and Innovation (2014—2020) and repealing Decision No 1982/2006/EC. URL: <http://ec.europa.eu/research>.
7. Федькович О. В. Регулювання порядку укладання договорів про спільну діяльність за участю державних підприємств у законодавстві України. URL: <http://www.justinian.com.ua>.
8. Капіца Ю. М. Публічно-приватне партнерство у сфері інновацій в Україні: існуючі обмеження та напрямки правового врегулювання: матер. VIII Міжнар. бізнес-форуму «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні». м. Київ. 17 березня 2016 р. С. 77—79.

Махновський Д. С. Законодательное регулирование совместной деятельности при проведении прикладных научных исследований и совместной коммерциализации результатов разработок.

В статье исследуются проблемы законодательного регулирования проведения совместных научных исследований и разработок бюджетными научными организациями и предприятиями с дальнейшей коммерциализацией результатов совместных разрабо-

ток, рассмотрены проекты законодательных актов, которые вносят изменения и дополнения данного регулирования, а также предложены направления совершенствования указанного регулирования.

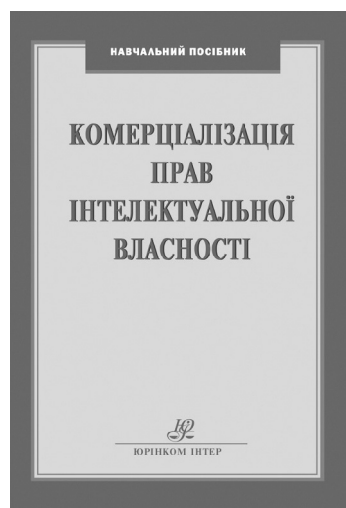
Ключевые слова: закон, договор, совместная деятельность, выполнение научно-исследовательских работ, прикладные научные исследования, коммерциализация результатов совместных разработок.

Makhnovsky D. S. Legislative regulation of joint activity in applied researches and joint commercialization of development results.

Center for Intellectual Property Researches and Technology Transfer, National Academy of Sciences of Ukraine, Senior Research Fellow.

The article deals with the problems of legislative regulation of conducting joint researches and developments by budget scientific institutions and enterprises and further commercialization of the results of joint developments. There are considered drafts of legislative acts with amendments and additions to such regulation, as well as there are being proposed directions for improving of such regulation.

Key words: law, agreement, joint activity, execution of research works, applied scientific researches, commercialization of the results of joint developments.

Коваль І. Ф.

Комерціалізація прав інтелектуальної власності:
навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 272 с.

ISBN 978-966-667-709-2

Навчальний посібник розкриває навчальний матеріал з дисципліни «Комерціалізація прав інтелектуальної власності». На підставі аналізу чинного законодавства, правозастосовної практики, наукових досліджень в галузі права інтелектуальної власності висвітлено зміст, способи, правові форми комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності, підстави і механізм захисту прав інтелектуальної власності. Наводяться плани практичних занять, контрольні запитання і практичні завдання за кожною темою.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів, юристів, економістів, а також усіх, хто цікавиться питаннями комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності.